

İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERS KİTABINDAKİ GÖRSEL ÖGELERİN ÖĞRENMEDE KALICILIĞA ETKİSİ

Serpil DEMİREZEN*
Nadire Emel AKHAN**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan fotoğraf, resim ve haritalarla konuları ilişkilendirme ve konuları hatırlama düzeylerini ortaya koymaktır. Araştırma 2011- 2012 eğitim öğretim yılı sonunda Ankara merkezde yer alan orta sosyoekonomik düzeydeki bir ilköğretim okulunun 8. sınıf öğrencilerinden 38 erkek 33 kız öğrenci olmak üzere toplam 71 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri doküman incelemesi tekniği ile toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve öğrenci cevaplarından doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan resim, fotoğraf ve haritalar kullanılarak, “olaylar, kişiler, haritalar ve kronoloji” kategorilerini içeren bir soru formu oluşturulmuştur.

Araştırma sonucunda çalışma grubundaki öğrencilerin görsel öğelerle konuları ilişkilendirmede başarılı oldukları ve görsel öğelerle, öğrendiklerini daha kolay hatırladıkları söylenebilir. Çalışma grubundaki öğrencilerin yazılı sınavlarda konuları hatırlamalarına oranla görsel öğelerle sorulan konuları daha fazla ve daha rahat hatırladıklarını söylemek mümkündür. Bu araştırma sonuçları bize, tarih ders kitaplarındaki resim, fotoğraf ve harita kullanımının öğrencilerin öğrenmesine ve öğrenmede kalıcılığa olan katkısını göstermesi bakımından önemlidir. Bu doğrultuda araştırma sonuçlarının öğretmenlere ve ders kitabı yazarlarına yol göstermesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnkılâp Tarihi, Atatürkçülük, fotoğraf, resim, harita, öğrenmede kalıcılık

THE EFFECT OF THE VISUAL ELEMENTS IN THE HISTORY OF TURKISH REVOLUTION AND KEMALISM COURSE BOOK ON THE RETENTION OF LEARNING

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the abilities of the eight-grade primary students in associating the photographs, the pictures and the maps in the course book with the subjects and in remembering these subjects. The study was carried out with 71 eight-grade students (38 male and 33 female) from a primary school that have a normal socio-economic status in the centre of Ankara.

*Dr. Serpil DEMİREZEN, M.E.B., Ankara Atilla İlköğretim Okulu, Sosyal Bilgiler Öğretmeni.

**Yrd. Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D.

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Görsel Öğelerin Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi

The qualitative research method was used in the study. The data of the study was collected with the document review technique. The data was also tested with the content analysis and supported by the direct quotations from the students' answers. A question form containing the categories of 'events', 'people', 'maps' and 'chronology' was created by using the pictures, photographs and maps in *The History of Turkish Revolution and Kemalism* course book by the researchers as a data collection tool.

According to the results of the study, it can be said that the students in the working group were successful in associating the visual elements with the subjects and they remembered what they learned more easily with visual elements. It can be said that the students in the working group were more successful and relaxed in remembering subjects with visual elements than written exams. This study have a crucial role because the results of the study show that using pictures, photographs and maps in history coursebooks contributes to students' learning and retention of learning. In this way the results of the study can guide teachers and writers of course books.

Key Words: The History of Turkish Revolution, Kemalism, photograph, picture, map, retention of learning.

1.GİRİŞ

Öğretim materyalleri, öğretimin niteliğini artırmada önemli bir etkidir. Materyaller, öğretimi desteklemek amacıyla kullanılır. İyi tasarlanmış materyaller eğitim sürecini zenginleştirir, bilginin algılanmasında somutluk sağlayarak öğrenmeyi kolaylaştırır, unutmayı azaltır, öğrenciyi güdüler, öğrencinin dikkatini toplar, öğrenme isteğini kamçılar, kazanımlara yaparak, yaşayarak ulaşmayı sağlar, düşüncenin kavramlaştırılmasına katkıda bulunur, öğrenim çevresini doğallastırır. Özetle öğretim materyali, öğretme-öğrenme sürecinin temel öğelerinden biridir. Öğrencilerde amaçlanan bilgi, beceri, tutum ve değerleri geliştirmede kullanılan tüm araç, gereç, kaynaklar öğretim materyali kapsamına girer (Akt: Ulusoy ve Gülsüm, 2009: 87).

Türkiye'de 2004 yılından itibaren uygulanmaya başlanılan yapılandırmacı (oluşturmacı) yaklaşım ilkelerine uygun olarak ders programlarında öğretim materyallerinin kullanımı daha da önem kazanmıştır. Çünkü öğrencilere kazandırılması istenilen, bilgi, beceri, değer ve kavramların anlatım yönteminin dışında özellikle materyaller kullanılarak daha kalıcı hale getirilmesi amaçlanmaktadır (Ulusoy ve Gülsüm, 2009: 86).

Bireyler farklı öğrenme stillerine sahiptir. Bu durum eğitimcilerin öğretim etkinliklerini düzenlerken öğrencilerin öğrenme biçimlerini dikkate almasını zorunlu kılmıştır. Bu bireysel farklılıkları, duyuşsal öğrenme tercihleri bakımından özet olarak şu şekilde izah edebiliriz:

1. Görsel-Sözel Öğrenenler: Bu tür bir öğrenme stiline sahip bireyler, bilgiyi, görsel ve yazılı olarak sunulduğu zaman daha kolay öğrenirler. Gözlerini kullanır, okuyarak öğrenmeyi tercih ederler.

2. Görsel Öğrenenler: Bilgiler görsel olarak sunulduğunda daha iyi öğrenirler. Fotoğraf, resim, grafik, video, slâyt vs. araç-gereçlerle öğrenmeyi tercih ederler.

3. İşitsel-Sözel öğrenenler: Bilgi sözel olarak sunulduğunda daha iyi öğrenirler. Genelde dinleyerek öğrenmeyi tercih ederler.

4. Devin-Duyumsal Öğrenenler: Fiziksel olarak aktif olabilecekleri öğrenme durumlarında daha rahat öğrenirler. Yapararak yaşayarak öğrenmeyi tercih ederler (Gökkaya,2003:145).

Yukarıdaki veriler göstermektedir ki dört çeşit öğrenme tarzından ikisi yani yarısı doğrudan görsel materyallerle ilgilidir. Bu durum eğitim-öğretim faaliyetlerinin vazgeçilmez ögesi olan ders kitaplarında görsel materyallerin kullanımını zorunlu ve önemli bir hale getirmiştir.

Öğrenme ile ilgili olarak yapılan araştırmalar öğrenmelerin çoğunun görsel betimlemeler yoluyla gerçekleştiğini göstermektedir (Demirel vd. 2001:30). Edgar Dale, yaşantılarla kavramların oluşumu arasındaki ilişkilerden yararlanarak, öğrenciler için en somuttan en soyuta doğru bir öğrenme yaşantısı sağlayacak, yaşantı konisi adını verdiği öğrenme yaşantılarını seçme ve eğitim durumlarını düzenlemeye yardımcı bir model geliştirmiştir (Akt: Yalın,2003:20).

Çilenti (1991:57), yaşantı konisinin dayandığı ilkeleri şu şekilde sıralamaktadır:

1. Öğrenme işlemine katılan duyu organlarımızın sayısı ne kadar fazla ise o kadar iyi öğrenir ve aynı şekilde de geç unutturuz.
2. En iyi öğrendiğimiz şeyler, kendi kendimize yaparak öğrendiğimiz şeylerdir.
3. Öğrendiklerimizin çoğunu gözlerimizin yardımı ile öğreniriz.
4. En iyi öğretim somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru öğretimdir.

Ayrıca yaşantı konisinin dayandığı bilimsel araştırma bulgularına göre insanların öğrendiklerinin,%83'ünü görme, %11'ini işitme, %3,5'ini koklama, %1,5'ini dokunma, %1'ini tatma duyularıyla edindikleri yaşantılar yoluyla öğrendikleri saptanmıştır.

Bellekte kodlanan resim ve şekiller simgesel belleğe yerleştirilmektedir. Bu bellek kalıcı, dayanıklı ve etkili bellektir. Yıllar önce kaydedilmiş resim ve şekil görüntülerini bile istendiğinde göz önüne getirilebilmektedir. Simgesel belleğin bu çalışması çeşitli araştırma ve laboratuvar deneyleri ile de kanıtlanmıştır. Örneğin Bahrick ve Vittlinger ders kitaplarındaki resim ve şekillerin anımsanması ile ilgili bir araştırma yapmışlardır. Araştırmacılar bir grup deneye kolejden mezun olduktan 10 yıl sonra kolejde okudukları ders kitaplarının kapaklarını, resimli ve yazılı sayfalarını göstererek ne

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Görsel Öğelerin Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi

anımsadıklarını sormuşlardır. Elde edilen bulgulara göre deneklerin çoğunun kitabın sözel bilgilerini unuttukları ancak resimlerini çok iyi anımsadıkları saptanmıştır. Bir başka çalışma ise laboratuvar ortamında Lieury'nün yaptığı araştırmadır. Lieury, laboratuvarında bir deneğe 2500 resmi arka arkaya göstermiş ve farklı gün ve zamanlarda bu resimlerden ne kadarını anımsadıklarını sormuştur. Deneklerin gösterilen resimlerin, % 90'ını farklı zamanlarda anımsadıkları görülmüştür. Yine şekil ve resimlerle anlatımların bellekte kalıcılığı ile ilgili S. DalfenDenburg yaptığı araştırmada önemli bilgiler elde etmiştir. İlköğretim öğrencilerinin sözcük ve cümle anlamlarının resimlerle daha iyi öğrendikleri; ancak resimsiz verilen sözcük ve cümlelerin anlamlarını ise öğrenmede zorlandıkları ortaya çıkmıştır. Denburg, çeşitli bilim dallarına özgü yeni sözcük ve kavramların resimlerle daha kolay öğretildiğini belirlemiştir (Akt: Güneş, 2002, 138).

Harring tarafından yapılan bir araştırmada, resimli metinleri okuyan öğrencilerin metindeki ayrıntıları daha tutarlı olarak hatırladığını ortaya koyulmuştur. Hayes ve Henk tarafından yapılan araştırma ise resimlerin, beceri öğretiminde de etkili olduğunu göstermektedir (Akt: Erkmen, 1996: 43).

Bu araştırmalar göstermiştir ki daha anlamlı ve daha etkili bir öğrenme ile ders kitaplarında görsel öğelere verilen yer ve önem arasında bir paralellik bulunmaktadır. Genel olarak görsel materyallerin seçilmesinde ve kullanılmasında bazı prensipler vardır. Bu sebeple görsel materyallerin, aşağıda belirtilen ilkeler doğrultusunda seçilip, kullanılması faydalı olacaktır. Bu ilkeler:

1. Görsel materyaller öğretim faaliyetlerinde kullanılan yardımcıdır. Dersin içeriğini zenginleştirmek, açıklamak ve anlamlandırmak için kullanılır.

2. Herhangi bir görsel materyalin kullanımında belirlenmiş bir gaye vardır. Bu materyallerin geneli öğrenciler için caziptir. Dolayısıyla eğlence niyetiyle kullanılan malzemeler görsel materyal değildir.

3. Materyal seçiminde öğrenci ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Materyali kullanacak kişi, iyi, kötü materyali ayırt edecek durumda olmalıdır.

4. Materyal, etkili öğrenme yöntemleri ile beraber kullanılmalıdır.

5. Kullanılan materyal farklı öğrenim faaliyetlerini teşvik etmelidir (Gökkaya,2003:146).

Bu doğrultuda görsel materyallerin kullanım yararları şöyle sıralanabilir:

- Çoklu öğrenme ortamları sağlar.
- Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olurlar.
- Dikkat çekerler.
- Hatırlamayı kolaylaştırırlar.

- Soyut şeyleri somutlaştırırılar.
- Zamandan tasarruf sağlarlar.
- Güvenli gözlem yapma imkânı sağlarlar.
- Farklı zamanlarda birbirleri ile tutarlı içeriğin sunulmasını sağlarlar.
- Tekrar tekrar kullanılabilirler.
- İçeriği basitleştirerek anlaşılmasını kolaylaştırırılar sağlarlar (Yalın,2003).

Görsel kaynakları incelemenin öğrenciler için farklı avantajları da vardır. Bir imgeyi inceliyorken, değişen an ya da hareket ve duygusal akış gibi olayın parçası olan şeyler tarafından rahatsız edilmezsiniz. Baktığınız imgeye tekrar tekrar dönebilir, çeşitli boyutları inceleyebilir, yeni sorular sorabilir ve bu sayede yeni fikirlere ulaşabilirsiniz (Akt: Akbaba, 2005:188). Metin, kafa karıştırıcı olduğu zaman öğrencilerin gözleri resim aramaya başlar. Bir resim binlerce kelime anlatabilir. Bu nedenle iyi seçilmiş bir görsel materyal metnin açıklanmasına hizmet eder. Ders kitaplarının bu eksikliklerinin üstesinden gelmenin yolu, zengin, ilgi çekici resimleri seçmek ve onları tarihsel kaynak materyalleri olarak kullanmaktır. Görsel tarihsel materyallerin kullanımı, öğrencilerin yeni ve farklı becerileri edinebilecekleri bir yol açar. Öğrencilerin görsel okuryazarlık becerilerinin ve resimleri okuma becerilerinin gelişimine katkı sağlar (FeltonandAllen, 1990:84).

Görsel öğelerle çalışma, tarih öğreniminde de önemli bir yere sahiptir. Öğretimde metinlerin gücünün yanı sıra görselin etkinliği de önemli bir yer tutmaktadır. Tarih alanında geçmiş üzerinde çalışmak ona ait yazılı, görsel ve işitsel her malzemenin de ele alınması olup, yazılı satırlarda ifade edilmesi güç birçok ifadenin bir resimde sergilendiğini görmek mümkündür. Görsel malzemeler öğrencinin duygularını etkileyerek hayal dünyasının gelişmesine olanak sağlayabilir. Tarihsel konular öğrencilere düşünmeleri için fırsat vermedikçe bu derse olan ilgisizliği arttıracak gibi, dersin neden öğretildiğine dair gerekçeleri de inandırıcılığı kaybedecektir (Akt: Işık, 2008).

Tarih öğretiminde pedagojik ilkelerin öne çıkması, hayat becerilerinin kazandırılması, kanıtları değerlendirme ve karar verme olgusunun yoğunluk kazanması, kitle iletişiminde görselliğin egemen hale gelmesi öğretmenlerin görsel kanıtları değerlendirme becerilerini kazanacakları program çalışmalarını gerekli kılmıştır (Akt: Akbaba, 2005:187). Bu nedenle öğretmenler görsel materyalleri eleştirel bir bakış açısı ile kullanmalıdırlar. Dersin hedeflerine uygun mu?, gerçekçi bir içeriği var mı?, yaş düzeyine uygun mu?, öğrenciler materyali anlamlı ve önemli bulacak mı? gibi soruları öğretmen ders öncesinde mutlaka düşünmelidir (Garciaand Michaelis,2001:265).

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Görsel Öğelerin Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi

Temel kaynakları kullanmak, “tarihe gerçekçi bir hayat ögesi” ekler. Temel kaynaklar, söz konusu dönem süresinde insanların nasıl hareket ettiğini, neler düşündüğünü ve hissettiğini öğrenmeye öğrencileri davet eder. Tarihi karakterlerin hikâyelerini öğrenmek, öğrenciler için tarih zevkli bir hale getirir. Öğrenciler farklı açılardan tarihi görürler, tarihsel empati geliştirirler ve kendi hayatlarıyla bağlantı kurarlar. Temel kaynakları kullanmak, öğrencilerin gözlem ve araştırma becerileri geliştirmelerine yardımcı olur. Yaşı ne olursa olsun bütün öğrenciler, fotoğraflara ve resimlere bakmayı severler.Çeşitli haritaları kullanmak, öğrencilerin harita okuma becerilerini uygulamalarına ve bir coğrafyacının veya haritacının becerilerini öğrenmelerine yardımcı olabilir. Onlar için harita kullanmak aynı zamanda eğlencelidir ve ilgi çekicidir (Shooband Stout,2010:71-85).

Tarih kitapları ile tarih öğretmenleri, eski olayları boş yere isim ve tarih kalabalığı arasında gelişigüzel sıralamak ve çocukların zihinlerini tarihin karışık bir ambar defteri haline getirmek alışkanlığından vazgeçmedikçe tarih derslerinden beklenen amaçları elde etmeye imkân yoktur (Sungu, 1927; Akt: Ata, 2002:2). Bu nedenle tarih öğretiminde, öğrencilerin çeşitli çizelgeleri, grafikleri, çizimleri, haritaları, resimleri ve küreleri kullanarak, bunlardan bilgileri nasıl elde edebileceklerini ve bunları nasıl yorumlayabileceklerinin öğretilmesi gereklidir (Paykoç, 1991:16,17). Bunun sağlanmasında öğretmenler kadar önemli bir unsur da ders kitaplarıdır. Ders kitaplarında görsel materyalleri tasarlarlarken, dört ana amaç gözetilir:

- Okunaklılığı garantilemek,
- Verilmek istenen mesajı yorumlamaya harcanan emeğin miktarını azaltmak,
- İzleyenlerin etkin katılımını sağlamak,
- Verilmek istenen mesajın en önemli kısmına odaklanılmasını sağlamak (Demirel vd.,2001:29).

Bir ders kitabının içinde, gerek metin anlamında gerekse görsel öğeler olarak ne varsa, ne görülüyorsa hepsi de öğrenciye bir mesaj vermektedir. Verilen mesajların tümünde mesajların etkili bir şekilde aktarılabilmesi için görsel öğelerle metin beraber tasarlanmalıdır.

- 1) Görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunmaları
- 2) Görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcı olması
- 3) Resimlemelerde desenin sağlam olması
- 4) Tasarımda yalınlık ve basitlik ilkelerine uyulması
- 5) Görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması
- 6) Görsel öğelerde öğrenci düzeyine uyulması
- 7) Görsel öğelerin renkli olması

- 8) Tasarımda bütünlük ilkesine uyulması
- 9) Çizginin amaca uygun kullanılması
- 10) Tasarımda denge ilkesine uyulması
- 11) Rengin amaca uygun kullanılması
- 12) Görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun kullanılması tavsiye edilmiştir (Keser,2004:265, 266).

Çağımızda tarih derslerinin bir ezber dersi değil, düşünce dersi olarak algılanması ve öğrencilerden çeşitli olaylarla ilgili yorum ve fikirlerinin alınması gerekmektedir (Akt: Ulusoy, 2009:418). Özellikle İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretiminde öğrencilerin ezber bilgiler yerine Milli Mücadele ruhu, vatan sevgisi ve Atatürkçülük gibi özelliklerin kazandırılması önemlidir. Bunu sağlayacak olanda öncelikle ezber bilgilerden uzak bol ve uygun görsellerle desteklenmiş her anlamda titizlikle hazırlanmış ders kitaplarıdır.

Örneğin İngiltere’de ders kitabı olarak okutulan “İngiltere Sosyal ve Ekonomik Tarihi”ve “Modern Dünya Tarihi”kitapları incelendiğinde ders kitaplarında resimlerin etkili olarak kullanıldığını, bilginin yanında bol miktarda kaynakların gösterildiğini, öğrencinin bir küçük tarihçi olarak görülüp değişik problemlerle karşılaştırılması ve bunları çözmekle görevlendirilmesinin ders kitaplarıyla sağlanmaya başladığını görüyoruz. FionaReynoldson’un yazmış olduğu “Yirminci Yüzyılda Dünya”ve ColinShephard’ın “Savaş ve Barış”isimli tarih ders kitaplarında konuların yine resimlerle öğrencinin zihninde görsel olarak canlandırıldığı ve işleniş tarzı olarak öğrencilerin kendilerini o tarihlerde hissetmelerini sağladığını görüyoruz (Akt: Yıldız: 2003:183). Unutulmamalı ki öğrencilere, geçmişe giden ne kadar çok yol sağlanırsa bildikleri şeylerle bağlantılar kurmaları da o oranda mümkün olacaktır (Akt: Akbaba, 2005:187).

2.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi müfredatı bütünüyle geçmişteki olayları anlatan bir yapıya sahip olması nedeniyle ders kitaplarındaki konu anlatımlarının görsel açıdan desteklenmesi, öğrenilen bilgilerin kalıcılığı açısından son derece önemlidir. Bu nedenle İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında içeriğe uygun şekilde haritalara, resimlere ve fotoğraflara sıkça yer verilmektedir.

Bu doğrultuda araştırmanın amacı, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi kitabında (araştırmada M.E. B’nın kitabı kullanılmıştır) yer alan resim ve haritalarla konuları ilişkilendirme ve konuları hatırlama düzeylerini ortaya koymaktır. Bu amaçla araştırmada aşağıdaki şu sorulara cevap aranmıştır:

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin;

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Görsel Öğelerin Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi

- İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan olayları resimler aracılığı ile hatırlama ve konularla ilişkilendirme düzeyleri nedir?
- İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan kişileri resimler aracılığı ile hatırlama ve konularla ilişkilendirme düzeyleri nedir?
- İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan haritaların dönemini hatırlama ve konularla ilişkilendirme düzeyleri nedir?
- İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan olayların kronolojilerini resimler aracılığı ile hatırlama ve konularla ilişkilendirme düzeyleri nedir?

3.YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri doküman incelemesi tekniği ile toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyalleri kapsamaktadır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramalar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006:227).

3.2.Çalışma Grubu

Bu araştırma 2011- 2012 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılı sonunda Ankara merkezde yer alan orta sosyoekonomik düzeyde bir ilköğretim okulunun 8. sınıf öğrencilerinden 38 erkek 33 kız öğrenci olmak üzere toplam 71 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tek okul kullanıldığı için araştırma sonuçları ile ilgili bir genelleme yapılmayacaktır. Bu ilköğretim okulunun seçiminde uygun / elverişli örneklem yöntemi kullanılmıştır. Diğer bir deyişle araştırmacılar kolaylıkla ulaşabilecekleri gönüllü çalışmayı kabul eden uygun okulu seçmişlerdir.

3.3.Veriler Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi kitabında yer alan resim, fotoğraf ve haritalar kullanılarak bir soru formu oluşturulmuştur. Bu soru formu üç aşamadan geçerek hazırlanmıştır. Birinci aşamada 8. sınıf öğrencilerinin dönem içi yazılı sınav

kâğıtları incelenmiştir. Bu incelemede öğrencilerin zorlandıkları konular ve kolay buldukları konular belirlenmiştir. Bu aşama ikinci aşamaya kaynaklık etmiş olup ikinci aşamada sınıflardan rastgele seçilen onar kişilik gruplarla odak grup görüşmesi yapılarak öğrencilerin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi hakkındaki görüşleri, zorlandıkları konular ve kolay buldukları konular üzerine tespitler yapılmıştır. Son aşamada ise öğrencilerin dönem sonu SBS (Seviye Belirleme Sınavı) sınavında İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi soruları incelenerek konuların ağırlığına bakılmıştır. Araştırmacılar tarafından yapılan bu tespitler ışığında ders kitabından resim, fotoğraf ve haritalar belirlenmiştir. Hazırlanan görsel öğeler bir katalog şeklinde hazırlanıp uzman görüşleri (sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler eğitimi akademisyenleri ve ölçme değerlendirme uzmanları) alınmıştır. Gelen görüşler doğrultusunda yeniden düzenlenen soru formu farklı bir okulun 8. Sınıf öğrencilerine yöneltilerek formun uygulanabilirliği kontrol edilmiştir. Son şekli verilen soru formunda olaylar, kişiler, haritalar ve kronoloji kategorileri yer almıştır.

Hazırlanan soru formu öğrencilere 2011- 2012 eğitim öğretim yılı sonunda uygulanmıştır. Soru formunda yer alan kategoriler ve soruları şu şekildedir:

Olaylar

Aşağıda gördüğünüz resimler size hangi olayı hatırlatıyor? Bu olay hakkında kısaca bilgi veriniz.

Kişiler

Aşağıda resimlerini gördüğünüz kişilerin karşısına kim olduğunu ve bu kişiyi hangi özelliği ile tanıdığınızı yazınız. (Yaptığı iş, eseri, Kurtuluş Savaşı dönemindeki etkinliği vs.)

Haritalar

Aşağıdaki haritaların altına hangi dönemi ve olayı anlattığını kısaca yazınız.

Kronoloji

Aşağıda üçlü eşleştirilmiş resimler görmektesiniz. Bu resimler kronolojik olarak karışık sıralanmıştır. Sizler resimlerin yanlarında bulunan harfleri kullanarak sayfanın altına bu resimlerin tarih sıralamasını yapınız.

Araştırmada doküman incelemesinden elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Elde edilen verilerin güvenilirliğini artırmak amacıyla veriler araştırmacılar haricinde üçüncü bir başka uzman tarafından da analiz edilmiştir. Öncelikle araştırmacılar ders kitabından alınan resimlerin hangi konuyla ilgili olduğunu ve resmin varsa adını yazdıkları bir cevap anahtarı oluşturmuşlardır. Oluşturulan cevap anahtarı doğrultusunda araştırmacılar analizlerini birbirinden bağımsız olarak yapmışlardır. Daha sonra bir araya gelen araştırmacılar, veri toplama aracında

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Görsel Öğelerin Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi

belirlenen kategorileri ortak kararlar temalar olarak belirlemişlerdir. Öğrencilerin resim, fotoğraf ve haritalara ilgili temalar altında doğru cevap verip vermedikleri frekans ve yüzde şeklinde verilmiştir.

4.BULGULAR VE YORUM

Veri toplama aracının araştırma grubuna uygulanmasından sonra, elde edilen veriler araştırmacılar tarafından kategorilere göre ayrılarak frekans ve yüzde değerleri alınmıştır ve her alt probleme ilişkin elde edilen bulgular tablo altında verilmiştir.

4.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan olayları resimler aracılığı ile hatırlama ve konularla ilişkilendirme düzeyleri nedir?

Tablo 1:Olayların Hatırlanma Düzeyi

Verilen Olay	Hatırlanma Kız Öğrenci f	Hatırlanma Erkek Öğrenci f	Hatırlanma Toplam Öğrenci f	Hatırlanma Toplam Öğrenci %
Mustafa Kemal Paşa Duatepe’de Sakarya Savaşı’nı yönetirken	28	34	62	87,3
Tekâlif-i Milliye Emirlerinin uygulanması	30	35	65	91,5
Atatürk Orman Çiftliğinin açılışı	15	22	37	52,1
Mondros Mütarekesi sonunda terhis edilen ordu	18	21	41	57,7
Kuvay-ı Milliye Birlikleri	28	38	66	92,9
1. Maarif Kongresi (Canlandırma)	31	36	67	94,3
Maraş’ın işgali (Canlandırma)	21	31	52	73,2

Öğrencilere verilen ilk olay “Mustafa Kemal Paşa’nın Duatepe’de Sakarya Savaşı’nı yönetirken” çekilen fotoğrafıdır. Öğrencilerin %87, 3 gibi

büyük bir oranı fotoğrafın Sakarya Savaşı olduğunu hatırlamıştır. Çalışmaya katılan 33 kız öğrenciden 28'i, 38 erkekten 34'ü fotoğrafı doğru hatırlamışlardır. Diğer 9 öğrenci de fotoğrafın Kurtuluş Savaşında çekildiğini söylemişlerdir. “Atatürk savaş yönetiyor (13E)”, “Atatürk düşmanı gözlüyor (4K)” cevaplarının yanı sıra “Askerler mevzide oturuyor (21K)”, “Bir asker çevreyi gözetliyor (18E)”, “Askerler kamp kurmuş (11K)” cevapları da verilmiştir.

Öğrencilere verilen diğer bir olay “Tekâlif-i Milliye Emirlerinin uygulanması”nı gösteren bir tablonun resmidir. Öğrencilerin %91,5'i (33 kız öğrenciden 30'u, 38 erkekten 35'i) resmin Tekâlif-i Milliye Emirleri olduğunu hatırlamıştır. Diğer 6 öğrenci de resmin Kurtuluş Savaşı'nda halkın yaptığı yardımların olduğunu hatırlamışlardır.

Öğrencilere verilen diğer bir olay “Atatürk Orman Çiftliğinin açılışı”nı gösteren bir fotoğraftır. Öğrencilerin %52,1'i (33 kız öğrenciden 15'i, 38 erkekten 22'si) resmin modern tarımın hedeflendiği Atatürk Orman Çiftliği'nin olduğunu hatırlamıştır. Diğer 34 öğrenciden 20'si olayı hiç hatırlayamamışlardır. Bunlardan bazıları “Atatürk yurt gezisinde (13K)”, “Şapka inkılâbını tanıtıyor (18K)”, “İyi giyinmeyenlere kıyafet gösteriyor (21K)”, “Atatürk gitmediği yerleri tanıyor (3E)” gibi cevaplar vermişlerdir. Fotoğrafı doğru hatırlamamakla beraber doğru ilişkilendirenlerden bazıları ise “Atatürk çiftçi ile konuşuyor (18K)”, “Atatürk ekinlere bakıyor (2E)”, “Atatürk çiftçileri denetliyor (16E)” gibi cevaplar vermişlerdir.

Öğrencilere verilen diğer bir olay “Mondros Mütarekesi sonunda terhis edilen ordu”nun durumunu gösterene bir fotoğraftır. Öğrencilerin %57,7'si (33 kız öğrenciden 18'i, 38 erkekten 21'i) resmin Mondros Mütarekesi sonunda terhis edilen ordu olduğunu hatırlamıştır. Diğer 32 öğrenci fotoğrafın Kurtuluş Savaşı'nda halkın durumunu gösterdiğine yönelik cevaplar vermiştir. Bunlardan bazıları “Savaştan yoksul düşen halk (16K)”, “Düşman zulmündeki halk (19E)”, “Kurtuluş Savaşı'nda yersiz yurtsuz kalan insanlar (32K)”, “Evsiz işsiz kalan insanlar (7K)” gibi cevaplar vermişlerdir.

Öğrencilere verilen diğer bir olay “Kuvay-ı Milliye Birlikleri”ni gösterilen bir fotoğraftır. Öğrencilerin %92,9'u (33 kız öğrenciden 28'i, 38 erkekten 38'i) fotoğrafın Kuvay-ı Milliye Birlikleri olduğunu hatırlamıştır. Öğrencilerin büyük kısmı da ege bölgesinde faaliyet gösteren Kuvay-ı Milliye Birlikleri olduğunu hatırlamıştır. Bunlardan bazıları “Ünlü Kuvayı Milliyeciler (23K)”, “Bunlar üstün başarı göstererek madalya almış Kuvayı Milliye askerleri (15E)”, “Başarılarını kutlayan Kuvayı Milliye askerleri (12E)”, “Yiğit efeler bunlar Kuvayı Milliyeyi kurmuşlardır (1E)”, “Bu askerler egedeki Kuvayı Milliye askerleridir. Efeler gibi oturmuşlar (17K)” gibi cevaplar vermişlerdir. Fotoğrafı çalışma grubundaki tüm erkek öğrenciler doğru hatırlamış, kız öğrencilerden 5 öğrenci ise (2K, 12K, 16K, 21K, 26K) fotoğraftakileri ermeni çetesi ya da düşman askeri olabileceğini belirtmişlerdir.

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Görsel Öğelerin Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi

Öğrencilere verilen diğer bir olay “1. Maarif Kongresi” ni temsili şekilde gösterilen bir resimdir. Bu resimde Mustafa Kemal ve Hamdullah Suphi Bey arasındaki bir konuşma canlandırılmıştır. Öğrencilerin %94,3’ü (33 kız öğrenciden 31’i, 38 erkekten 36’sı) resimde 1. Maarif Kongresinin temsil edildiğini hatırlamıştır. Diğer 4 öğrenci de olayın eğitimle ilgili olduğunu hatırlamış ve şunları söylemişlerdir: “Eğitimin önemi (9K)”, “Savaşta olsa öğretmenlere önem verilmeli (21K)”, “Eğitim her dönemde her durumda önemlidir (13E)”, “Atatürk’ün eğitime verdiği önem gösterilmiştir (34E)”

Öğrencilere verilen diğer bir olay “Maraş’ın işgali” ni temsili şekilde gösterilen bir resimdir. Öğrencilerin %88,7’si (33 kız öğrenciden 27’si, 38 erkekten 36’sı) resimde Maraş’ın işgalinin temsil edildiğini hatırlamıştır. Diğer 8 öğrenci olayı hatırlayamamış, bunlardan 3’ü ise cevap vermemiştir. Bunların cevapları ise şu şekildedir: “Mustafa Kemal ile düşmanın konuşması (21E)”, “Atatürk düşmana haddini bildiriyor (12E)”, “İstiklal Marşının yazılma öyküsü (18K)”, “Bayrağın önemi (3K)”, “Türklerin bayrağa saygısı (15K)”

Birinci alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin özellikle canlandırma şeklinde çizgi resimlerde daha başarılı olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde konuşma balonları ile canlandırılan resimler üzerinde sınıf içerisinde etkileşim yaşandığı, öğretmenin yönlendirmesi ile öğrencilerin bu tür resimlere ilişkin yorumlar yaptıkları tespit edilmiştir. Örneğin Tekâlif-i Milliye Emirleri konusunda yer alan resimde ayrıntıların fazla olmasının ve resmin alt tarafında resme yönelik yorumlama soruları yöneltilmesinin, öğrencilerin konuyu hatırlamalarında etkili olduğu görülmüştür. Öğrenciler Mondros Mütarekesi sonrasında terhis edilen ordu ve Atatürk Orman Çiftliği’nin açılışını gösteren resimlerin ise boyutlarının küçük ve resimlerin siyah beyaz olması nedeniyle fazla ilgilerini çekmediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin gösterilen resim ve fotoğrafları tam isimleriyle söyleyemeseler bile genel olarak olayları hatırladıkları söylenebilir. Erkek öğrencilerin askerlikle ilgili resimlerde daha başarılı oldukları gözlenmiştir. Genel olarak çalışma grubundaki öğrencilerin resim – fotoğraf olay ilişkisi kurmakta başarılı oldukları söylenebilir. Aynı çalışma grubunun dönem içi yazılı sınavlarındaki başarılarına oranla öğrencilerin olayları resim ve fotoğraflarla daha iyi hatırladıkları görülmüştür.

4.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan kişileri resimler aracılığı ile hatırlama ve konularla ilişkilendirme düzeyleri nedir?

Tablo 2:Kişilerin Hatırlanma Düzeyi

Verilen Kişi	Hatırlanma Kız Öğrenci f	Hatırlanma Erkek Öğrenci f	Hatırlanma Toplam Öğrenci f	Hatırlanma Toplam Öğrenci %
Halide Edip Adıvar	26	14	40	56,3
Mustafa İsmet İnönü	28	31	59	83
Mehmet Akif Ersoy	33	38	71	100
Kazım Karabekir	21	29	50	70,4
Ali Fuat Cebesoy	3	15	18	25,3
Refik Saydam	2	1	3	4,2
Refet Bele	-	4	4	5,6

Öğrencilere verilen ilk kişi Halide Edip Adıvar'ın resmidir. Öğrencilerin %56,3'ü (33 kız öğrenciden 26'sı, 38 erkekten 14'ü) resimdeki kişinin Halide Edip Adıvar olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Bu öğrencilerden bazıları “Hem yazar hem de savaşlara katılmış bir komutan (13K)”, “Kurtuluş Savaşında onbaşı olarak görev almış tarihle ilgili kitapları olan bir yazar. Ateşten Gömlek eserlerinden birisidir (2E)”, “Kurtuluş Savaşı döneminin en önemli kadınıdır (14K)” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerden 31'i ise Halide Edip Adıvar'ın kim olduğunu doğru hatırlayamamıştır. Bu öğrencilerden bazıları “Halide Edip Adıvar diye bir lise var sanırım (3K)”, “Halide Edip Adıvar Atatürk'ün akrabası olabilir (8E)”, “Halide Edip Adıvar önemli bir komutanın karısıdır (16K)” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Öğrencilere verilen diğer kişi Mustafa İsmet İnönü'nün resmidir. Öğrencilerin %83'ü (33 kız öğrenciden 28'i, 38 erkekten 31'i) resimdeki kişinin Mustafa İsmet İnönü olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Bu öğrencilerden bazıları “Atatürk'ün hem arkadaşı hem kumandan çok önemli bir devlet adamıdır. Lozan antlaşmasını imzalamıştır (27K)”, “İlk başbakan ikinci Cumhurbaşkanıdır. Kurtuluş Savaşının en önemli komutanlarından birisidir (1E)”, “Batı cephesi komutanı olarak Kurtuluş Savaşının en önemli komutanlarından birisidir. Atatürk cumhurbaşkanı iken başbakan Atatürk'ün ölümünden sonra cumhurbaşkanı olmuştur (13E)”, “1. ve 2. İnönü Savaşlarında zafer elde etmemizi sağladı. Mudanya ve Lozan Konferanslarında ülkemizi temsil etti (14K)” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerden 12'si ise İsmet İnönü'nün kim olduğunu doğru hatırlayamamıştır. Bu öğrencilerden bazıları “Genelkurmay başkanı olabilir üniformasından öyle düşündüm (3K)”, “Zamanın komutanlarından birisidir (28E)”, “Atatürk'ün kankası (15K)” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Görsel Öğelerin Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi

Öğrencilere verilen diğer kişi Mehmet Akif Ersoy'un resmidir. Çalışma grubundaki tüm öğrenciler resimdeki kişinin Mehmet Akif Ersoy olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Bu öğrencilerden bazıları “İstiklal Marşımızın yazarı Safahat'ın yazarı önemli bir şairdir (18E)”, “İstiklal Marşımızı yazmış Milli bir şairimizdir (13K)”, “İstiklal Marşımızı yazarak Türk bağımsızlığını tüm dünyaya göstermiştir (21K)”, “Türklerin tam mücadele içinde olduğu zamanda ülkemizin içinde bulunduğu durumu en iyi anlatan milli şairimiz, İstiklal Marşımızın yazarıdır (35E)”, “İyi bir şairdir aynı zamanda veterinerdir. Çok vatanseverdir. Bu sevgisini Türk milletine armağan ettiği İstiklal Marşında ve Safahat isimli eserinde görmekteyiz (24K)” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Öğrencilere verilen diğer kişi Kazım Karabekir'in resmidir. Öğrencilerin %70,4'ü (33 kız öğrenciden 21'i, 38 erkekten 29'u) resimdeki kişinin Kazım Karabekir olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Bu öğrencilerden bazıları “15. kolordunun komutanı ve Ermenilere karşı doğu cephesinde savaşmış Kurtuluş Savaşı komutanlarından birisidir (2E)”, “Kurtuluş Savaşının önemli komutanlarından biridir. Doğru cephesi komutanı olarak Ermenilere karşı mücadele vermiştir (14K)” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerden 21'i ise Kazım Karabekir'in kim olduğunu doğru hatırlayamamıştır. Bu öğrencilerden bazıları “Önemli bir komutan (4E)”, “Kuvayı Milliye askeri (23K)”, “Atatürk'ün yakın arkadaşı (19K)”, “Vatansever bir asker (27E)”, “Milletimiz için savaşmış birisi (11E)”, “Çok önemli görevler yapmış komutan (23K)” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Öğrencilere verilen diğer kişi Ali Fuat Cebesoy'un resmidir. Öğrencilerin %25,3'ü (33 kız öğrenciden 3'ü, 38 erkekten 15'i) resimdeki kişinin Ali Fuat Cebesoy olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Bu öğrencilerden bazıları “Atatürk'ün okul arkadaşı ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurucusudur (3K)”, “Birinci Dünya Savaşında ve Kurtuluş Savaşında önemli bir askerdir. Kuvayı Milliye'nin genel komutanıdır (15E)”, “Hem asker hem de milletvekili ve bakandır. Terakkiperveri kurmuştur (9K)” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerden 53'ü ise Ali Fuat Cebesoy'un kim olduğunu doğru hatırlayamamıştır. Bu öğrencilerden bazıları “Ünlü bir savaşçıdır (27E)”, “Tarih için önemli bir şahıstır (22K)”, “Bir Kuvayı Milliye askeridir (37E)” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Öğrencilere verilen diğer kişi Refik Saydam'ın resmidir. Öğrencilerin %4,2'si (33 kız öğrenciden 2'si, 38 erkekten 1'i) resimdeki kişinin Refik Saydam olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Doğru cevap veren öğrenciler “Cumhuriyet dönemi sağlık bakanıdır. Adı bir hıfzı saha hastanesine verilmiş o da Sıhhiyye'de bir yerde (18K)”, “Atatürk'le Samsuna çıkmıştır. Tıp eğitimini desteklemiş sağlık bakanlığı yapmıştır (23E)”, “Hastalıklarla mücadele etmiş Cumhuriyet yıllarında insanları bilinçlendirmiş

bir doktordur (32K)” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerden 68’i ise Refik Saydam’ın kim olduğunu doğru hatırlayamamış, bunlardan 43’ü hiç cevap vermemiş ya da hatırlayamadım demiştir. Bu öğrencilerden bazıları “Tarih bilimcisi (13E)”, “Atatürk’ün arkadaşı (21K)”, “Önemli bir devlet adamı (12E)”, “Komutandır (6E)”, “Askerdir (19E)” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Öğrencilere verilen diğer kişi Refet Bele’nin resmidir. Öğrencilerin %5,6’sı (38 erkekten 4’ü) resimdeki kişinin Refet Bele olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Doğru cevap veren öğrenciler “Atatürk’ün silah arkadaşı, önemli bir Kuvayı Milliye komutanıdır (3E)”, “Milletvekilliği yapmış bir askerdir. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını kurmuştur (16E)”, “Çerkez Ethem ayaklanmasını bastıran bir komutandır (23E)”, “Milli Mücadeleyi Atatürk ile başlatmış ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını kurmuştur (34E)” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerden 67’si ise Refet Bele’ninkim olduğunu doğru hatırlayamamış, bunlardan 36’sı hiç cevap vermemiş ya da hatırlayamadım demiştir. Bu öğrencilerden bazıları “ İyi bir savaşçıdır (2E)”, “Bir Türk askeridir (13E)”, “Ülkenin kurtuluşu için mücadele eden bir asker (21K)”, “Askerlerimizden birisidir (31K)” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

İkinci alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin isimlerini daha fazla duydukları ve konularda isimlerini daha fazla okudukları tarihi şahısları iyi hatırladığı gözlenmiştir. Özellikle Mehmet Akif Ersoy’u tüm çalışma grubundaki öğrenciler doğru olarak hatırlamıştır. Ayrıca erkek öğrencilerin askerleri daha iyi hatırladığı görülmüştür. Öğrencilerden bazılarının Halide Edip Adıvar’ı edebi kişiliği ile, Refik Saydam’ı da Ankara’daki Hıfzıssıhha merkezine adını vermiş olmasından dolayı hatırladıkları görülmüştür. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde, öğrencilerin ilk kez öğrendikleri Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele ve Refik Saydam ile ilgili olarak bilgi kutucuklarındaki açıklamaların hatırlamalarını sağlamadığı tespit edilmiştir. Öğrenciler kendilerini, kişiler ile ilgili bilgi kutucuklarını okumaya iten gücün konu içinde o kişi ile ilgili bilgi geçmesi olarak göstermiştir. Buradan yola çıkarak tarihteki örnek kahramanların öğrencilere tarih dersini sevdirmesi ve vatan sevgisi kazandırmadaki gücü düşünüldüğünde tarihteki önemli kişileri öğrencilere öğretirken görsel öğelerin uygun metinlerle desteklenmesi gerektiği söylenebilir.

4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan haritaların dönemini hatırlama ve konularla ilişkilendirme düzeyleri nedir?

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Görsel Öğelerin Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi

Tablo 3:Haritaların Hatırlanma Düzeyi

Verilen Harita	Hatırlanma Kız Öğrenci f	Hatırlanma Erkek Öğrenci f	Hatırlanma Toplam Öğrenci f	Hatırlanma Toplam Öğrenci %
Sevr Antlaşmasına göre Osmanlı Devleti toprakları	23	28	51	71,8
I. Dünya Savaşı cepheleri	29	31	60	84,5
Lozan Antlaşmasına göre Türkiye ve komşuları	11	16	27	38
Güney cephesi savaşları	31	29	60	84,5
Sakarya Savaşı	30	32	62	87,3
Çanakkale Savaşı	33	34	67	94,3
Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra işgal edilen yerler	16	21	37	52,1
Milli Mücadele'de cepheler	12	17	29	40,8

Öğrencilere verilen ilk harita “Sevr Antlaşmasına göre Osmanlı Devleti toprakları”nı gösteren haritadır. Öğrencilerin %43,6’sı (33 kız öğrenciden 23’ü, 38 erkekten 28’i) haritanın Sevr Antlaşmasına göre Osmanlı Devleti topraklarının olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Öğrencilerden 20’si ise haritayı doğru hatırlayamamıştır. Bunlardan bazıları “Kurtuluş Savaşının yapıldığı yerler (15K)”, “Yabancı ülkelerin girdikleri yerler (12K)”, “I Dünya Savaşı cepheleri (18E)”, “Atatürk’ün gittiği yerler (33E)” şeklinde cevap vermiştir.

Öğrencilere verilen diğer harita “I. Dünya Savaşı cepheleri”ni gösteren haritadır. Öğrencilerin %61,9’u (33 kız öğrenciden 29’u, 38 erkekten 31’i) haritanın I. Dünya Savaşı cepheleri olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Öğrencilerden 11’i ise haritayı doğru hatırlayamamıştır. Bunlardan bazıları “Osmanlı Devleti haritası (3K)”, “İngilizlerin işgal ettiği yerler (14K)”, “Osmanlı Devletinin işgal altındaki bölgeleri (8E)”, “Düşmanların gidiş yönleri (29E)” şeklinde cevap vermiştir.

Öğrencilere verilen diğer harita “Lozan Antlaşmasına göre Türkiye ve komşuları”nı gösteren haritadır. Öğrencilerin %38’i(33 kız öğrenciden 11’i, 38 erkekten 16’sı) haritanın Lozan Antlaşmasına göre Türkiye ve komşuları olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Öğrencilerden 44’ü ise haritayı doğru hatırlayamamıştır. Bunlardan bazıları “Hatay daha Türkiye’de değilken (13K)”, “İşgal edilen boğazlar (32K)”, “Kurtuluş Savaşı dönemi (23E)”, “Boğazların durumu (28E)”, “Adaların işgali ve geri alınması (33E)” şeklinde cevap vermiştir.

Öğrencilere verilen diğer harita “Güney cephesi savaşları”nı gösteren haritadır. Öğrencilerin %84,5’i(33 kız öğrenciden 31’i, 38 erkekten 29’u) haritanın Güney cephesi savaşları olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Öğrencilerden 11’i ise haritayı doğru hatırlayamamıştır. Bunlardan bazıları “1. Dünya savaşında bir cephe (21K)”, “Kurtuluş Savaşı dönemi (26K)”, “Kuvayı Milliyenin toplandığı bölge (7E)”, “Güneyden sızan tehlike (30E)” şeklinde cevap vermiştir.

Öğrencilere verilen diğer harita “Sakarya Savaşı”nı gösteren haritadır. Öğrencilerin %87,3’ü (33 kız öğrenciden 30’u, 38 erkekten 32’si) haritanın Sakarya Savaşı olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Öğrencilerden 9’u haritayı doğru hatırlayamamıştır. Bunlardan bazıları “Düşman taarruza geçmiş (13E)”, “Ankara Savaşı (2K)”, “Türk askerlerinin planları (16E)”, “Atatürk’ün düşmanı yok etme planı (29E)”, “Kurtuluş Savaşındaki batı cephesi mevzileri (8K)”, “Verilen kurtuluşun mücadelesi (10K)” şeklinde cevap vermiştir.

Öğrencilere verilen diğer harita “Çanakkale Savaşı”nı gösteren haritadır. Öğrencilerin %94,3’ü (33 kız öğrenciden 33’ü, 38 erkekten 34’ü) haritanın Çanakkale Savaşı olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Öğrencilerden 4’ü haritayı doğru hatırlayamamıştır. Bu öğrenciler “Düşman taarruzunun olduğu dönem (9E)”, “Türk kuvvetlerinin elinde tuttuğu bölgeler (11E)”, “Savaşığımız cephelerden en önemlisi (23E)”, “Gelibolu’daki savaşlar (34E)” şeklinde cevap vermiştir.

Öğrencilere verilen diğer harita “Mondros Ateşkes Antlaşması’ndan sonra işgal edilen yerler”i gösteren haritadır. Öğrencilerin %52,1’i (33 kız öğrenciden 16’sı, 38 erkekten 21’i) haritanın Mondros Ateşkes Antlaşması’ndan sonra işgal edilen yerler olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Öğrencilerden 34’ü ise haritayı doğru hatırlayamamıştır. Bunlardan bazıları “Türkiye’nin kurtulduğu dönem (10E)”, “Yunanlıların işgali (24E)”, “1939’dan sonra Türkiye (32E)”, “Ülkenin son hali (5K)”, “Ele geçen yerlerin kurtuluşu (22K)”, “Savaşılan bölgeler (27K)”, “Kuvayı Milliyenin savaştığı yerler (30K)”, “Sevr antlaşmasının ağır sonuçları (36E)” şeklinde cevap vermiştir.

Öğrencilere verilen diğer harita “Milli Mücadele’de cepheler”i gösteren haritadır. Öğrencilerin %40,8’i (33 kız öğrenciden 12’si, 38 erkekten 17’si) haritanın Milli Mücadele’de cepheler olduğunu hatırlamış ve konularla doğru olarak ilişkilendirmiştir. Öğrencilerden 42’si ise haritayı doğru hatırlayamamıştır. Bunlardan bazıları “1. Dünya savaşı cepheleri (17E)”, “Büyük Taarruz bölgesi (29E)”, “Kurtuluş Savaşı yol haritası (4K)”, “Türkiye fiziki haritası (18K)”, “Anlaşma sağlanan bölgeler (21K)”, “Orta Anadolu’nun durumu (20E)”, “İşgallerin yarattığı sıkıntılar (31E)” şeklinde cevap vermiştir.

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Görsel Öğelerin Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi

Üçüncü alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin haritaları hatırlama ve konuları ilişkilendirme düzeylerinin iyi olduğu söylenebilir. Kitapta yer alan haritaların konu anlatımları ile doğrudan ilişkili olmasının ve konu içeriklerinin haritalarla desteklenmiş olmasının da hatırlamaya etki ettiği söylenebilir. Öğrenciler özellikle belirli cephelerin gösterildiği bölgesel haritaları hatırlamada daha başarılı olmuşlardır. Bölgesel haritalarda gördükleri şehir isimleri konulara çağrışım yapmalarını sağlamış ve onlara olayları daha rahat hatırlatmıştır. Bazı öğrencilerin konu isimlerini tam olarak ifade edemeseler de haritaları gördüklerinde konunun içeriğini yansıtıcı ifadeler kullandıkları görülmüştür.

4.4.Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan olayların kronolojilerini doğru sıralama düzeyleri nedir?

Tablo 4:Olayların Tarihi Sıralamasının Hatırlanma Düzeyi

Verilen Olayların Kronolojik Sıralaması	Hatırlanma Kız Öğrenci f	Hatırlanma Erkek Öğrenci f	Hatırlanma Toplam Öğrenci f	Hatırlanma Toplam Öğrenci %
1. Olay Dizisi				
- TBMM açılışı - Harf İnkılâbı - Cumhuriyeti biz böyle kazandık	31	24	55	77,4
2. Olay Dizisi				
- Millet Mektepleri'nin açılışı - Mustafa Kemal Çanakkale Cephesinde - Mustafa Kemal, Kastamonu gezisinde	26	18	44	61,9
3. Olay Dizisi				
- Mustafa Kemal Büyük Nutuk'u okuyor - Mustafa Kemal, Türkiye İktisat Kongresi'nde - Başkomutan Mustafa Kemal Paşa Kocatepe'de	18	15	33	46,4

Öğrencilere verilen ilk olay dizisi “TBMM açılışı, Harf İnkılâbı, Cumhuriyeti biz böyle kazandık” fotoğraflarıdır. Öğrencilerin %77,4’ü (33 kız öğrenciden 31’i, 38 erkekten 24’ü) olayların kronolojilerini doğru olarak sıralamışlardır. Verilen tarihi olay dizi içerisinde öğrencilerin en başarılı

oldukları bu bölüm olmuştur. Öğrencilerin tarihi olayları kronolojik olarak sıralarken en çok hata yaptıkları konular T.B.M.M açılışı ve Cumhuriyet'in ilanı olmuştur. Öğrencilerin bu iki olayı yerleştirirken hataya düştükleri belirlenmiştir.

Öğrencilere verilen ikinci olay dizisi "Millet Mektepleri'nin açılışı, Mustafa Kemal Çanakkale Cephesinde, Mustafa Kemal, Kastamonu gezisinde" fotoğraflarıdır. Öğrencilerin %61,9'u (33 kız öğrenciden 26'sı, 38 erkekten 18'i) olayların kronolojilerini doğru olarak sıralamışlardır. Bu bölümde öğrencilerin tarihi olayları kronolojik olarak sıralarken en çok hata yaptıkları konular Millet Mektepleri'nin açılışı ve Mustafa Kemal, Kastamonu gezisinde olayları olmuştur. Öğrencilerin bu iki olayı yerleştirirken hataya düştükleri belirlenmiştir.

Öğrencilere verilen son olay dizisi "Mustafa Kemal Büyük Nutuk'u okuyor, Mustafa Kemal, Türkiye İktisat Kongresi'nde, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa Kocatepe'de" fotoğraflarıdır. Öğrencilerin %46,4'ü (33 kız öğrenciden 18'i, 38 erkekten 15'i) olayların kronolojilerini doğru olarak sıralamışlardır. Bu bölümde öğrencilerin tarihi olayları kronolojik olarak sıralarken en çok hata yaptıkları konular Mustafa Kemal Büyük Nutuk'u okuyor ve Mustafa Kemal, Türkiye İktisat Kongresi'nde olayları olmuştur. Öğrencilerin bu iki olayı yerleştirirken hataya düştükleri belirlenmiştir.

Dördüncü alt probleme ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin tarihi olayların resmini kronolojik olarak sıralarken başarılı oldukları söylenebilir. Bu bölümde kız öğrencilerin daha başarılı oldukları gözlenmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde kız öğrenciler, tarihleri ezberlemekten zevk aldıklarını hatta bazı tarihlerin ezberlenmesini oyun haline getirdiklerini söylemişlerdir. Bu açıklama, kız öğrencilerin kronolojik sıralamada erkek öğrencilerden daha başarılı olmasının nedenine ışık tutabilir. Bunun yanı sıra öğrencilerin genel olarak Cumhuriyet'in ilanına kadar olan dönemdeki olayların temeline ilişkin bilgileri daha önceki yıllarda Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenmelerinden dolayı, bu dönemdeki olaylara daha hakim oldukları, Cumhuriyet'in ilanından sonraki olayların kronolojik sıralamasında ise sıkıntı yaşadıkları söylenebilir. Ayrıca yakın tarihli olayları ya da benzer olayların kronolojilerini sıralamada hataya düştükleri tespit edilmiştir. Bunun nedeni; Cumhuriyet'in ilanı sonrasında kısa bir zaman dilimi içerisinde, birbirine yakın tarihlerde çok sayıda olay yaşanmış olması, öğrencilerin de bu olayları somutlaştırarak hatırlamakta güçlük çekmesi olarak açıklanabilir.

5.TARTIŞMA VE SONUÇ

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi kitabında yer alan resim, fotoğraf ve haritalarla konuları ilişkilendirme ve

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Görsel Öğelerin Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi

konuları hatırlama düzeylerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan olayları resimler aracılığı ile hatırlama ve konularla ilişkilendirme düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan birinci alt probleme ilişkin bulgulara göre; öğrencilerin kendilerine gösterilen resimler ile müfredatta yer alan konuları ilişkilendirme oranları oldukça yüksektir. Bu sonuç, Erkmen (1996)'in ifade ettiği Haring tarafından yapılan araştırmada, resimli metinleri okuyan öğrencilerin metindeki ayrıntıları daha tutarlı olarak hatırladığı sonucu ile paralellik göstermektedir. Özellikle konuşma balonları ile canlandırılan resimlerin yer aldığı konular, öğrencilerin etkileşimde bulunmasına ve yorumlamaya imkân sağlaması nedeniyle daha kalıcı olmuştur. Bunun yanı sıra ayrıntıların fazla olduğu, renklendirmenin canlı olduğu ve dikkati çekecek boyutlarda olan resimlerin de konuların hatırlanmasına katkı sağladığı söylenebilir.

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan kişileri resimler aracılığı ile hatırlama ve konularla ilişkilendirme düzeylerini belirlemeye yönelik ikinci alt probleme ilişkin bulgulara göre, öğrencilerin geçmiş yaşantılarından tanıdıkları ve farklı yönlerini bildikleri kişileri hatırlama ve konularla ilişkilendirme düzeylerinin, ilk kez öğrendikleri kişilerin hatırlanmasına oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yapılan görüşmelerde öğrenciler, ders kitabında yer alan kişileri tanıtan bilgi kutucuklarının, hatırlamayı sağlamada yeterli olmadığını söylemişler, bunun yerine karikatür veya konuşma balonları ile desteklenen canlandırmaların kullanılmasını istediklerini söylemişlerdir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan haritaların dönemini hatırlama ve konularla ilişkilendirme düzeylerini belirlemeye yöneliktir. Elde edilen bulgulara göre, ders kitabında yer alan haritaların hatırlanma ve konularla ilişkilendirme düzeyinin iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tarih öğretiminde cephelerin, savaşların ve antlaşmaların anlatımında kullanılacak en temel görsel materyalin haritalar olduğu düşünülürse elde edilen bu sonuç daha büyük anlam kazanacaktır. Okullarda haritalar genellikle harita odalarında veya öğretmeler odası, kütüphane gibi sınıfların dışındaki yerlerde muhafaza edilmektedir. Bu durum çoğu zaman haritanın sınıfa taşınmasını ve derste aktif olarak kullanılmasını zorlaştırmakta, dolayısı ile öğretmenler ve öğrenciler yalnızca ders kitabında yer alan haritalarla yetinmek durumunda kalmaktadırlar. Bunun yanında ders kitaplarının öğrenciler için temel kaynak olduğu da düşünülürse, ders kitabındaki haritaların bilgi verici nitelikte olması ve konu anlatımını desteklemesinin son derece önemli olduğu söylenebilir.

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan olayların kronolojilerini doğru sıralama düzeylerini

belirlemeyi amaçlayan dördüncü alt probleme ilişkin bulgulara göre, öğrenciler kendilerine gösterilen resimlerdeki olayların kronolojik sıralamasında başarılı olmuşlardır. Özellikle Cumhuriyet'in ilanına kadar olan dönemde gerçekleşen olaylara ilişkin geçmiş yıllardan sahip oldukları bilgilerin hatırlanma oranlarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu durumun nedeni; ilköğretimin ilk yıllarından itibaren Atatürk'ün hayatının ve o dönemin belli başlı olaylarının hem Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri içerisinde işlenmekte olması, hem de 29 Ekim, 23 Nisan, 19 Mayıs tarihlerindeki milli bayramlarda okullarda düzenlenen kutlama programlarında dönemle ilgili bilgiler verilmesi olarak düşünülebilir. Tarih derslerinde kullanılacak en önemli görsel materyallerden biri tarih şeritleridir. Belirli olayların verildiği dönemsel tarih şeritlerinin öğrenciler tarafından proje veya performans görevi olarak hazırlanmasının, zaman ve kronolojiyi algılama becerisine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Akbaba (2005:192) çalışmasında, tarih öğretiminde görsel materyal ve tarihi belge olarak kullanılan fotoğrafların çözümlenmesi ve bu çözümlenin sonucunda tarihsel çıkarımlarda bulunulmasının öğrencilerin akademik başarılarını artırmanın yanında, dersin daha keyifli bir şekilde işlenmesine ve tarih dersinin amaçladığı davranışların geliştirilmesinde (problem çözme, kronoloji bilgisi, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, empati) de katkı sağladığını ortaya koymuştur. Ulusoy (2009, 431) çalışmasında öğrencilerin, tarih derslerinde görsel materyallerin daha fazla kullanılması istediklerini ortaya koymuştur. Literatürde ayrıca ders kitaplarında yer alan görsel materyallerin niteliğine ilişkin çalışmalar mevcuttur (Liman, 2007; Özdemir, 2006; Tonga, 2007; Tüzün 2008). Bu çalışmalar ders kitabındaki görsel materyallerin öğrenmede kalıcılığa etkisini somut olarak ortaya koyması bakımından önemlidir. Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular doğrultusunda İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan görsel materyallerin, öğrenmede kalıcılığı sağlamada daha başarılı olduğu ve bu araştırmanın sonuçlarının literatürle paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Araştırma sonuçlarından hareketle İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretmenlerinin ders anlatımı sırasında görsel materyallere zaman ayırarak öğrencilere görseli açıklama ve görsel üzerinde tartışma, yorumlama becerilerinin gelişmesi ile öğrenilenlerin kalıcılığının artırılması sağlanabilir. Ders kitabı ve çalışma kitabında yer alan görsel materyaller, alan uzmanları tarafından farklı öğrenme stillerine sahip öğrencilere hitap edecek şekilde, merak uyandırıcı, aynı zamanda sanatsal zevki geliştirici şekilde düzenlenebilir.

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi konularının işlenişinde Görsel Sanatlar dersi öğretmenleri ile işbirliği yapılarak öğrencilerin zorlandıkları konular üzerinde görsel zekâ türüne yönelik destekleyici çalışmalar yapılabilir.

Harita, resim ve fotoğrafların yanı sıra İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi konuları içerisinde yer alan pek çok soyut kavramın kazandırılmasında da

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Görsel Öğelerin Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi

görsel materyaller kullanılabilir. Nitekim kavramlar bilginin yapıtaşlarıdır. Doğru şekilde tam olarak kazanılamayan bir kavram yanlış öğrenmeye sebep olabilir. Görsel materyallerle planlanmış kavram öğretiminin, İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi konularının öğrenilmesinde ve hatırlanmasında olumlu etki sağlayacağı düşünülmektedir.

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersini okutan öğretmenlerin ve öğrencilerin ders kitaplarında yer alan görsel materyallerin işlevsel kullanımına ilişkin görüşleri alınmalıdır. Dönem içi sınavlarda ve Seviye Belirleme Sınavlarında zorlanılan konuların tespiti ve görsel açıdan desteklenmesine yönelik fikirlerini belirtebilecekleri ortamlar oluşturulmalı, kitap yazımı konusunda çalışan kişilerle etkileşim halinde olmaları sağlanmalıdır.

Bu araştırmanın sonuçları tarih ders kitaplarındaki resim, fotoğraf ve harita kullanımının öğrenci öğrenmelerine ve öğrenmede kalıcılığa olan katkısını göstermesi bakımından önemlidir. Özellikle ders kitabı yazarlarının bu tür çalışmaları değerlendirmesi, öğretmenlerin ders içi aktivitelerde ders kitabındaki görselleri kullanması, açıklaması ve farklı görsel öğelerle öğrenmeyi desteklemesi tarih derslerini daha zevkli ve kalıcı kılacaktır. Unutmamak gerekir ki, yarının yetişkinleri için İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi, ezber bilgiden öte milli birlik ve beraberlik ruhu, Atatürkçülük kimliği oluşturmada bir temeldir. Böylesine önemli bir ders için öğretmen ve ders kitaplarına çok önemli görevler düşmektedir. Öğrencilerin hikâye tarzında dinleyecekleri ve belki de sınıfın kapısından çıkarken unutacakları bir dersi kalıcı kılmak ve olabildiğince zevkli bir hale getirmek, bir fotoğraf karesinden içeri girip Milli Mücadele ruhunu hissettirmek elbette ki çok daha verimli sonuçlar getirecektir. Tarih bilincine sahip nesiller yetiştirmek amaçlanıyorsa, tarih öğretiminde kalıcılığı sağlayan yolların geliştirilmesi ve kullanması kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- Akbaba, B. (2005). Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6(1), (s. 185-197).
- Altıkulaç, A. (2008). 8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Bir Öğretim Tekniği Olarak "Drama". (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ata, B. (2002). Tarih Öğretimi Hakkında. *Milli Eğitim Dergisi*. (s. 153-154) <http://www.meb.gov.tr/>Erişim tarihi:15 Mayıs 2007
- Çilenti, K. (1991). *Eğitim Teknolojileri ve Öğretim* (1.Baskı). Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S. ve Yağcı, E. (2001). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (1.Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Erkmen, N. (1996). *Çocuk Kitabı Resimleri*. S. 37, Nisan. İstanbul: Art Dekor.
- Felton, R.,G. and Allen, R.,F. (1990). Using Visual Materials as Historical Sources: A model for Studying State and Local History. *The Social Studies*, March/April, v81, n2, (pp: 84-87).
- Garcia, J. and Michaelis, J. U. (2001). *Social Studies For Children*. (12 th Edition), USA: Allyn and Bacon.
- Gökkaya, K. (2003). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsel Materyallerin Kullanımına Bir Örnek: Fotoğraf. C. Şahin (Ed.). *Konu Alanı Ders İnceleme Kılavuzu* (s.145-155). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Güneş, F. (2002). *Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Işık, H. (2008). Tarih Öğretiminde Doküman Kullanımının Öğrencilerin Başarılarına Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16 (2), (s. 389-402).
- Keser, H. (2004). İlköğretim 4. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (3), <http://www.tebd.gazi.edu.tr/c2s3.html> Erişim tarihi:24.06.2012
- Liman, S. (2007). İlköğretim I. Kademe Ders Kitabı İllüstrasyonlarının Tasarım İlkelerine Ve Öğrencilerin Algı Düzeyine Uygunluğu. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- MEB. Komisyon (2009). Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük. İstanbul: M.E.B. Devlet Kitapları.
- Özdemir, K.C.(2006). İlköğretim Hayat Bilgisi Sosyal Bilgiler Müfredatlarının Tarih Konularında Eğitim Materyali Olarak Resmin Kullanılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Görsel Öğelerin Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi

- Paykoç, F. (1991). *Tarih Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Shoob, S. and Stout, C. (2010). *Teaching Social Studies Today Teaching Social Studies Today Professional Development for Successful Classrooms*. Shell Education.
- Tonga, D. (2007). İlköğretim 5. Sınıf MEB Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Görsel Materyallerin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Tüzün, H. (2008). İlköğretim 8.Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük Ders Kitabında (MEB Yayınları) Atatürkçülük Bölümünün Görsel Materyallerle Öğretilmesi.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Ulusoy, K. (2009). Lise Öğrencilerinin Tarih Dersinin İşlenişi İle İlgili Düşünceleri (Ankara Örneği). *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (1), (s. 417-434).
- Ulusoy, K. ve Gülsüm, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Ve Coğrafya Konuları İşlenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10 (2), (s. 85-99).
- Yalın, H.İ. (2003). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (8. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek. H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları
- Yıldız, Ö. (2003). Türkiye’de Tarih Öğretiminin Sorunları ve Çağdaş Çözüm Önerileri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2),(s. 181-190).